

Etelä-Savon tilannekuva 2025

Kestävä elinvoima ja investoinnit

Elinkeinoelämän tilannekuva
Etelä-Savon elinkeinorakenne on monipuolinen ja siten luontaisen resilientti. Yritykset ovat pääasiassa mikro- ja pienyrityksiä. Yrittäjien osuus työllisistä on korkea. Suurten veturiyritysten vähäinen määrä aiheuttaa osaltaan sen, että TKI-toiminta on keskimääräistä vähäisempää. Tämän vuoksi Etelä-Savossa laadittiin ensimmäisenä maakuntana Suomessa TKI-tiekartta, jossa yritysten kehittämistoimet on nostettu keskiöön. Lisäksi maakunnassa on pitkäjänteisesti rahoitettu TKI-kehittämislustoja ja klusterityötä, jotka tarjoavat myös pk-yrityksille mahdollisuuksia osallistua laajoihin, kansainvälisiin kehittämiskokonaisuuksiin. Pienyrityksvaltaisessa maakunnassa yritysten haasteena on tunnistettu Business Finlandin instrumenttien vähäinen käytettävyys.

Syksyllä 2024 ELY-keskuksen julkaiseman vientikyselyn mukaan tärkeimmät vientimaat eteläsavolaisille yrityksille ovat Ruotsi, Saksa ja USA. Venäjän viennin ja tuonnin päättymisestä on toivuttu Etelä-Savossa kohtuullisesti.

Useat yritykset ovat löytäneet korvaavat markkinat olemassa olevista asiakkuuksista kansallisesti ja kansainvälisesti. Kansainvälistymisen ja viennin lisäämisen osalta yrityksissä on tarvetta kyselyn vastausten mukaan rahoitukselle, vertaistukiverkostoille ja toimialakohtaisille klustereille. Osaamisen kapeikkoja yrityksissä on vieniin liittyvän henkilöstön rekrytoinnissa, vientikohdemaan lainsäädännön tuntemisessa ja logistiikkakäytännöissä.

Etelä-Savossa on käynnissä useita datakeskuksiin liittyviä selvityksiä ja investointivalmisteluja, jotka liittyvät digitaalisen infrastruktuurin kehittämiseen, alueellisen elinvoiman vahvistamiseen sekä puhtaan siirtymän edistämiseen. Puhtaaseen siirtymään kuuluvia hankkeita Etelä-Savossa ovat tuuli- ja aurinkovoimahankkeet sekä vetyn perustuvat liikennepolttoainehankkeet.

Aluetalouden kehitys ja näkymät
Asukasta kohden laskettu BKT on Suomen

Yrityskanta
10 303
Lähde: Tilastokeskus 2024

Tärkeimmät
vientimaat
**Ruotsi
Saksa
USA**
Lähde: ELY-keskus 2024

Yrittäjien osuus
työllisistä

12,6%
Lähde: Tilastokeskus 2023

BKT/capita
37 848 €
Lähde: Tilastokeskus 2022

maakuntien heikoimmasta päästä, joskin 2000-luvulla eroa on saatu kurottua kiinni. Alueelliset liikevaihtoa kuvaavat talouden suhdannekuvaajat (Q1/2025) osoittavat, että Etelä-Savon yritysten liikevaihto on viime ajat kehittynyt hieman koko maan tasoa hitaammin. Toimialoitaisessa tarkastelussa jalostuksen toimialat (teollisuus ja rakentaminen) ovat Etelä-Savossa kehittyneet koko maan keskimääräistä paremmin, kun taas kaupan ja palvelujen alat heikoimmin.

Väestön supistuminen hidastaakin OP:n talousennusteen mukaan Etelä-Savon aluetalouden varovaista kasvua 2020-luvulla. Kasvuvauhtiin voi analyysin mukaan vaikuttaa joko väestön supistumista hidastamalla tai tuottavuutta parantamalla. Kiinnostavaa kyllä, viimeisen kymmenen vuoden aikana työn tuottavuus onkin kasvanut eniten Suomen pienissä maakunnissa, kuten Etelä-Savossa.

Kevään 2025 Pk-yrityksbarometrin mukaan työvoiman saatavuus on suurin kasvun este maakunnassa. Siitä huolimatta henkilökunnan määrän muutosodotukset Etelä-Savossa ovat

muuta maata positiivisemmat ja myös alueen pk-yritysten vakavaraisuus on selvästi muuta maata paremmalla tasolla.

Strategiset kärjet ruoka, metsä ja vesi

Maakunnan elinkeinorakenteessa painottuu alkutuotantovaltaisuus. Etelä-Savon maataloustuotanto on monipuolista ja toisaalta erikoistunutta. Taloudellisesti merkittävien tuotantosuunta on maito, josta saadaan yli puolet maatalouden bruttomyyntituloista. Maidon- ja lihantuotannon vuoksi noin puolet peltopin- ta-alasta kasvaa nurmea. Muita alkutuotannon erityispiirteitä ovat vihannesten viljelyn laajuus, maaseutumatkailun ja metsätalouden merkitys, sekä maatilojen monialaisuus. Yhtenä Etelä-Savon maatalouden erityispiirteinä on luomuviljelyn pelloalan verraten korkea osuus. Etelä-Savo myös palkittiin v. 2024 EU:n parhaana luomualueena. Kuten muualakin Suomessa, maatilojen lukumäärä on vähentynyt voimakkaasti ja samalla tilakoko on kasvanut. Ruoantuotannon arvoketjussa

Etelä-Savon elintarviketeollisuus on erikoistunut ja nojaa vahvasti yrittäjävetoisiin pk- ja mikroyrityksiin.

Metsäsektorin osuus koko talouden arvonnäkökulmasta maakunnassa on jopa 15%. Puuta jalostetaan maakunnassa erityisesti mekaanisesti, päätuotteina vaneri ja muut kerrostetut tuotteet. Puunjalostuksen prosesseihin liittyvää, kansainvälisesti kilpailukykyistä laitevalmistusta on sekä kemiallisen että mekaanisen jalostuksen tarpeisiin. Teknologiateollisuus on mekaanisen puunjalostuksen ohella merkittävä työllistäjä Etelä-Savossa, ja maakunnassa on useita vahvoja yritysryppäitä, esimerkiksi konepajojen ja muovituotteiden valmistajia.

Matkailuelinkeinon osuus Etelä-Savon alueellisesta BKT:sta on suhteessa suuri verrattuna koko maan keskimääräiseen tasoon. Venäläismatkailijoiden kaikkoomisella on ollut vaikutusta matkailuyritysten investointeihin ja se on pakottanut yrityksiä myös etsimään perinteisesti vahvan Saksan ohella uusia markkina-alueita, kuten Viro, Benelux-maat, Sveitsi, Ranska, Italia, Espanja, Iso-Britannia

Luomuviljelyn
pelloalan osuus

16,7%
Lähde: Ruokavirasto 2024

Matkailun osuus
BKT:sta

4,3%
Lähde: TEM 2022

sekä USA. Maakunnan rikas kulttuuriperintö ja vireä tapahtumatarjonta kutsuvat matkailijoita läheltä ja kauempaa. Potentiaalinen, nousussa oleva uusi segmentti ovat ruokamatkailijat. Saimaan alue oli vuonna 2024 Euroopan ruoka- ja kulttuurimatkailun keskus, European Region of Gastronomy. Myös "coolcation" on uusi avaus. Luontomatkailuun liittyviä reitistöjä on valmistelussa ja jo valmistunut, ja näihin liittyvää tuotteistusta tehdään laajasti. Saavutettavuuskysymykset luovat haastetta kestävää matkailua kehitettäessä.

Työpaikat ja työllisyys

Maakunnassa oli 48 350 työpaikkaa vuonna 2023. Jalostuksen (teollisuus ja rakentaminen) aloilla oli noin 10 000 työpaikkaa, kaupan alalla noin 5 000 työpaikkaa, sekä alkutuotannossa noin 3 000 työpaikkaa. Lukuisilla yksityisillä ja julkisilla palvelualoilla työpaikkoja on yli 30 000, joista yli kolmannes sote-alalla. Työpaikat ovat määrällisesti vähentyneet kymmenen vuoden tarkasteluajanjaksoilla tasaisesti eri toimialoilla. Yksi Etelä-Sa-

von ominaispiirre on kesäisin huomattava kausityövoiman tarve niin alkutuotannossa kuin matkailualalla.

Työllisyyskatsauksen 6/2025 mukaan Etelä-Savossa oli 6 252 työtöntä, vajaat 400 henkilöä enemmän kuin edellisenä vuonna samaan aikaan. Lomautettuja heistä oli 356 (10% vähemmän kuin vuotta aiemmin). Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,3 % (koko maassa 12,2 %). Työssäkäyntitilaston mukainen 18–64-vuotiaiden työllisyysaste oli vuonna 2023 Etelä-Savossa 71 %, naisilla 74 % ja miehillä 68 %. Työikäisen väestön määrän ennuste haastaa ponnistelemaan myös työperusteisen maahanmuuton lisäämiseksi.

Osaamisen kehittäminen

Etelä-Savon väestön koulutustaso on matalampi kuin koko maassa keskimäärin ja mm. korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on yksi pienimmistä kaikkien maakuntien joukossa. Aikuisopiskelijoiden osuus koulutuksessa korostuu, sillä maakunnan ammatillisissa oppilaitoksissa aikuisten osuus

opiskelijoista on jopa kolme neljännessä. Nuorten, peruskoulun päättäneiden ja oppivelvollisten opiskelijoiden osuus taas on huomattavasti pienempi.

Työelämän ja työtehtävien muuttuessa laaja-alaisemmiksi myös aikuisten, jo työssä olevien, osaamisen päivittäminen ja osaamistason nosto korostuu ja lisää tarvetta kehittää monipuolisesti jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia. Myönteisenä muutoksena voi pitää maakunnassa toimiville ammatilliselle oppilaitoksille myönnettyjä englanninkielisten koulutusten järjestämislupia, mikä osaltaan edistää ulkomaalaistaustaisten työllistymistä maakunnassa.

Maakuntaan on kehittynyt useita strategisiin kärkisiin liittyviä kehittämis- ja innovaatioaloja, joissa korkeakoulut ovat merkittävässä roolissa. Kehittämislustat edistävät merkittävästi koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden, yritysten ja julkisen sektorin yhteistyötä ja luovat fyysisen infran kautta ekosysteemejä ja uusia edellytyksiä alueen kehittymiselle strategisilla vahvuusaloilla.

Työpaikkoja

48 350

Lähde: Tilastokeskus 2023

Työllisyysaste

71%

Lähde: Tilastokeskus 2023

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä

27,6%

Lähde: Tilastokeskus 2023

Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Aluerakenne ja monipaikkaisuus

Etelä-Savo on harvaan mutta kauttaaltaan asuttu maakunta, joka rakentuu kolmen kaupunkikeskuksen ja maaseututaajamien varaan. Maakunnassa on noin 70 000 vakinaisesti asuttua asuntoa ja jopa 45 000 vapaa-aanasuntoa. Taajama-aste on Manner-Suomen alhaisin, mutta asutus ja palvelurakenne tiivistyvät Etelä-Savossakin.

Väestönkehityksen ja palveluverkon supistumisen myötä olemassa olevaa rakennettua ympäristöä on jäämässä vajakäytölle tai jopa tyhjilleen (esimerkiksi pienten taajamien SOTE-kiinteistöt). Tämä puolestaan tuo haasteita kuntataloudelle ja kunnallistekniikan ylläpidolle. Toisaalta vapautuvat kiinteistöt luovat maaseututaajamille edellytyksiä toimia uudentyypisinä palvelukeskuksina sekä tarttua loma-asutuksen ja monipaikkaisuuden luomiin mahdollisuuksiin.

Etelä-Savo on kausittain hyvin voimakkaasti kasvava alue: monipaikkaisesti asuvat ja esimerkiksi vapaa-ajanasunnoillaan aikaa

vietävät ja työskentelevät ihmiset eivät näy väestötilastoissa, eivätkä siten esimerkiksi sote-palveluiden mitoituksessa. Vuoden aikana alueen näkyvän elinvoiman ja väkimäärän vaihtelu on suurta, sillä Nordregion arvion mukaan Etelä-Savossa sijaitsee kaikkien vapaa-ajanasuntojen ollessa täydessä käytössä noin 108 000 henkilöä vakituisten asukkaiden lisäksi. Etätöyön yleistymisen on pidentänyt vapaa-aanasumisen kautta sekä lisännyt monipaikkaista asumista. Monipaikkainen työnteko ja kausiväestö tuovat alueelle elinvoimaa, mutta edellyttävät myös toimivaa palvelurakennetta.

Liikenne ja yhteydet

Itä-Suomen maakuntien yhteisenä tavoitteena on alueen saavutettavuuden parantaminen raideliikenteessä ja liikenteen toiminnallisuuden parantaminen niin henkilö- kuin tavaraliikenteessä. Päätieverkko on pääosin kunnossa, mutta myös sillä on kehittämistarpeita. Maito-, raakapuu- ja bioenergiakuljetukset ovat Itä-Suomelle tyypillisiä ja lisääntyviä

Vapaa-ajan asuntoja

45 200

Lähde: Tilastokeskus 2024

Taajama-aste

72,2%

Lähde: Tilastokeskus 2024

Liikennesuorite asukasta kohden

9 700 km

Lähde: Traficom 2024

kuljetuksia, jotka käyttävät myös pääteiden ulkopuolista väyläverkkoa, jonka kunto ei ole raaka-aineluonnon tai matkailulinkeihin näkökulmasta riittävällä tasolla.

Liikennesuorite asukasta kohden Etelä-Savossa on maan toiseksi korkein ja liikkuminen maakunnassa perustuu vahvasti henkilöautoiluun. Saimaan kanavan liikenteen käytännössä lakattua yritykset ovat joutuneet käyttämään vaihtoehtoisia logistiikkaketjuja, yleisimmin on siirrytty käyttämään maantiekuljetuksia. Myös Venäjältä rautateitse kulkeeneen tuontipuun korvauminen kotimaisella lisää liikennesuoriteita entisestään. Liikenteen ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää uusien liikennepalveluiden kehittämiseen ja vaihtoehtoisten polttoainelajien jakeluverkon panostamista.

Kiinteän nopean laajakaistan (väh. 100 Mbit/s) saatavuus kattaa 66 % Etelä-Savon kotitalouksista. Vastaavasti valokuitu on saatavilla 56 prosenttiin kotitalouksista. Harvaan asutussa maakunnassa varsinkin kiinteiden yhteyksien kehittäminen haastavaa ja tarvitsee julkista tukea varsinkin maaseutualueilla sekä pienemmillä taajama-alueilla. Maakunnassa on yhteinen näkemys maakunnan tavoitteellisesta tietoliikenneverkosta, joka perustuu niin kiinteiden kuin mobiilien tietoliikennedyhteyksien rakentamiseen.

Luonnonvarat

Etelä-Savon pinta-alasta noin 26 prosenttia on vesistöjä ja maakunnassa on rantaviivaa noin 28 000 kilometriä. Järvien luokitellusta pinta-alasta 98 % ja lukumäärästä 95 % on erinomaisessa tai hyvässä ekologisessa tilassa.

Tyydyttävään luokkaan kuuluu 1,5 % järvipinta-alasta (22 järveä) ja välttävässä tilassa on 4 järveä (0,2 % järvipinta-alasta). Huonoksi luokiteltavia järviä ei esiinny lainkaan. Luokitelluista jokipituuksista 79 % on hyvässä tai erinomaisessa ekologisessa tilassa. Paitsi puhdasta vettä, alue antaa myös runsaita kalasaaliita: koko maan sisävesien kaupallisen kalansaaliin arvosta 34 % ja muikkusaaliista yli puolet tuotetaan Saimaan alueella.

Yhdyskuntien vedenotto perustuu lähes kaikkialla pohjaveteen. Suojelu- ja kunnostustoimenpiteitä tarvitaan neljässä huonossa kemiallisessa tilassa olevalla pohjavesialueella. Riski- ja selvitystarvealueita on tunnistettu 11. Käynnissä oleva GTK:n Mikapo-hanke kehittää kalliopohjaveden hyödyntämistä.

Etelä-Savon maa-alasta 86 % on metsätalousmaata. Metsien puuston kasvu on ollut korkealla tasolla, mutta myös lähivuosien hakkuumäärät ja puuston luontainen poistuma ovat olleet suuria. Vuosina 2019–2023 toteutunut hakkuumäärä oli 98 % suurimmasta ylläpidettävissä olevasta hakkuumäärästä ja tällä hetkellä Etelä-Savon metsistä saatavat hakkuutulot ovat Suomen suurimmat kunnittain tarkasteltuna. Noin 40 prosenttia maakunnan kokonaisenergiasta ja pääosa kaukolämmöstä saadaan metsäbiomassasta. Metsien käytön lisäämiselle nykyisestä tasosta ei juurikaan ole mahdollisuuksia.

Etelä-Savon metsien talous- ja monikäytössä korostuvat vesienhuolto, metsä- ja järviluonnon monimuotoisuus, metsien terveys ja vesistöjen puhtaus. Etelä-Savon metsillä on myös moniarvoisia linkityksiä Itä- ja

Järvi-Suomen metsien käyttöön sekä metsien lajistoihin. Metsien taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen käytön yhteensovittaminen painottuu laajalla alueella asuvien yksityisten metsänomistajien metsiin. Monipuolisesta metsäluonnosta on hyöttyä ilmastonmuutoksen hillinnän ja etenkin siihen sopeutumisen lisäksi ekosysteemipalveluiden turvaamisessa sekä virkistys- tai matkailukäytössä.

Suolaala Etelä-Savossa on vähän ja siitäkin on ojitettu yli 80 %. Suot keskittyvät maakunnan luoteisosaan Savonseudun vedenjakajalle. Etelä-Savon maa-ainesvarat (sora, hiekka ja kalliokiviaines) on v. 2014 arvioitu riittävän noin 230 vuodeksi silloisella kulutuksella. Kulutus on kuitenkin ollut viimeisen 10 vuoden aikana noin kolmanneksen arvioitua pienempi. Pulaa maa-aineksista ei lähivuosina maakuntaan tule. Metallimalmikaivoksia ei ole toiminnassa. Savonrannalla on vuolukivikaivos ja Mäntyharjulla oliivikaivos.

Ympäristön suojelu

Lakisääteisiä luonnonsuojelualueita on noin 4,5 % maakunnan maa-alasta. Maakunnan alueelle ulottuu kolme kansallispuistoa: Linnansaari, Kolovesi ja Repovesi. Saimaan suurien vesistöjen saaristoalueet kuuluvat myös Natura 2000 -verkostoon ja kattavat valtaosan saimaannorpan elinalueesta. Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon alueella sijaitsee myös Unescon maailmanperintöstatuksen saanut Saimaa Unesco Global Geopark.

Uhanalaisista lajeista saimaannorpan suojelu on tuottanut tulosta, ja norppia arvioidaan olevan 495 yksilöä. Sen sijaan Saimaan jalokalakannat (saimaanohti, saimaannieriä,

Kiinteän laajakaistaverkon saatavuus asukkailla

66%

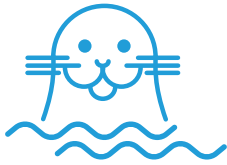
Lähde: Traficom 2024

Valokuidun saatavuus asukkailla

56%

Lähde: Traficom 2024

Norppia Saimaalla

495

(arvio v. 2024, Metsähallitus)

Metsän osuus maa-alasta

86%

2022 • Lähde: Luonnonvarakeskus

Kasvihuonekaasupäästöjen osuus koko maan päästöistä

3,1%

2023 • Lähde: SYKE

Energiaomavaraisuusaste

48%

2022 • Lähde: Itä-Suomen energiatilasto

Uusiutuvan energian käyttöaste

57%

2022 • Lähde: Itä-Suomen energiatilasto

järvitaimen, harjus) ovat edelleen äärimmäisen uhanalaisia. Vaelluskalojen kulkuesteiden purkaminen on tärkeää ja kunnostettavia virtavesiä on paljon.

Ilmastotavoitteet

Etelä-Savon maakuntastrategian mukaan alueen ympäristötavoitteet keskittyvät ilmastoneutraaliuden, luonnonvarojen kestäväin käyttöön ja uusiutuvan energian edistämiseen. Maakunta tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä ja pyrkii saavuttamaan Suomen pienimmät CO₂-päästöt per asukas vuoteen 2030 mennessä. Metsätaseen tasapainottaminen on myös keskeistä. Etelä-Savosta Pieksämäen kaupunki ja Sulkavan kunta ovat liittyneet Hiilineutraalit kunnat (Hinku-kunnat) verkostoon vuonna 2022.

Suomen ympäristökeskuksen Hinku-laskentamenetelmän mukaan Etelä-Savon maakunnan kaikki kasvihuonekaasupäästöt olivat vuonna 2023 873,5 ktCO₂e, mikä on noin 2,4 % koko Suomen päästöistä. Päästöt kokonaisuudessaan vähenivät vuosien 2007 ja 2023

välillä 47 %, ja päästöt asukasta kohden 40 %. Etelä-Savossa suurimmat päästöt tulevat tieliikenteestä ja maataloudesta sekä työkoneista ja kaukolämmöstä.

Etelä-Savon ilmastotiekartta on julkaistu v. 2024. Yhtä lukuun ottamatta myös kaikki Etelä-Savon kunnat ovat laatineet omat ilmastotavoitteensa. Ilmastotavoitteita toteutetaan pääasiassa hankkeilla. Ilmastomuutokseen sopeutuminen on ilmastotiekartassa mukana, varsinkin Metsä-painopisteessä. Maakunnallisessa metsäohjelmassa (luonnos, 2025) ilmastonmuutokseen sopeutuminen on mukana. Ilmastomuutoksen nopea eteneminen ja ilmastoriskien takia sopeutuminen ja äärisiihin varautuminen tulee pitää mukana muillakin aloilla. Siksi Ilmastomuutokseen sopeutuminen ja sen hillintä on tämän Etelä-Savon maakuntaohjelman sekä Älykkään erikoistumisen suunnitelman läpileikkaavana tavoitteena.

Vuonna 2022 valmistui Etelä-Savon siniviherrakkeen ja ekosysteemipalvelut -selvitys, jossa tunnistettiin 11 luonnon monimuotoisuus-

den ydinaluekokonaisuutta sekä niiden väliset sini-viheryhteydet. Luonnon monimuotoisuutta edistetään Metso- ja Helmi-ohjelmien avulla. Helmi-ohjelmassa hoidetaan, kunnostetaan ja ennallistetaan uhanalaisia luontotyyppisiä ja lajien elinympäristöjä. Toimet kohdistuvat Etelä-Savossa perinnebiotooppeihin, lintuvesiin, pienvesiin, soihin ja metsiin. METSO-ohjelman kautta turvataan metsien monimuotoisuutta suojelemalla monimuotoisten metsien luontoarvoja vapaaehtoisuuteen perustuen korvausta vastaan. Vanhojen metsien sekä luonnontilaisten suoluokkien suojelu ja säilyttäminen on edelleen ajankohtaista vastapainona metsien runsaalle talouskäytölle.

Energia

Etelä-Savon uusiutuvan energian käyttöaste oli v. 2022 57 %. Primaarienergian kulutus laski edelleen hiukan ollen nyt 7918 GWh. Pääenergian käyttö nousi 225 gigawattituntia. Uusiutuvan energian käyttöasteen nousua selittää tuontisähkön mukana tuleva fossiilisen osuuden lasku ja turpeen käytön vähene-

minen. Energiaomavaraisuusaste Etelä-Savossa on 48 %.

Energiantuotannon kasvihuonekaasupäästöt ovat laskeneet Etelä-Savossa nopeasti vuosina 2005–2021, yhteensä 48 %. Vihreän siirtymän energiahankkeita (aurinko- ja tuulivoimatuotanto) on viime vuosina suunniteltu/käynnistynyt useita. Lisäksi vireillä on liikennepolttoaineisiin liittyviä hankkeita. Uusiutuvan energian tuotannon pullonkaulaksi Itä-Suomessa on muodostumassa puutalustuotannon tutkimien lisäksi riittämätön energiansiirtoverkko. Fingridin tulee jatkossa investoida myös Itä-Suomen siirtoverkkojen kehittämiseen. Tämä loisi mahdollisuuksia myös uusiutuvan energian tuotannon ympärille rakentuvien teollisten keskitymien kehittämiseen.

Etelä-Savon energiatilasto vuoteen 2035 valmistui alkuvuonna 2025 ja siinä linjataan kärjiksi 1) Voimakas sähköistys 2) Energia-alan koulutus ja osaava työvoima 3) Huoltovarmuus ja 4) Energialiiketoiminnan edistäminen.

Elämänlaatussa
(EURO-HISB) hyväksi
tuntevien osuus

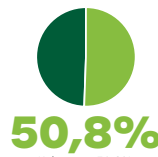
Koko maa 47,8%
Lähde: Sotkanet.fi/THL 2024

Niiden osuus, jotka
ovat tyytyväisiä
asuinalueensa
olosuhteisiin

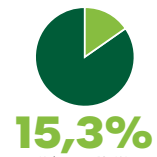
Koko maa 80,2%
Lähde: Sotkanet.fi/THL 2024

Onnelliseksi itsensä
kokeneiden osuus

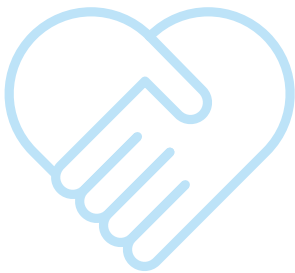
Koko maa 50,3%
Lähde: Sotkanet.fi/THL 2024

Pienituloisuus-
aste

Koko maa 13,4%
Lähde: Sotkanet.fi/THL 2024

Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt

Hyvinvointi ja elämänlaatu

Korkea hiko sairastavuus ja harva asutus luovat erityisiä haasteita ja kustannuspaineita palvelujen järjestämisessä, etenkin kun vaikutukset näkyvät entisestään heikenevässä kuntataloudessa. Sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta pitkät etäisyydet ja korkea ikärakenne haastavat yhdenvertaisuuden toteutumista asuinalueiden erilaistumisen ja palvelujen saatavuuden noustessa haasteiksi.

Alueellisen hyvinvointikertomuksen mukaan Etelä-Savossa menetetään ennenkäsiksi elinvuosia muun muassa huumeiden ja alkoholin käytön, verenkiertoelinten sairauksien sekä tapaturmien seurauksina enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Aikuisväestössä esiintyy alkoholin liikkakäyttöä ja miehet käyttävät liikaa alkoholia selkeästi naisia enemmän. Terveyden kannalta riittävästi liikkuu vain 40% aikuisväestöstä. Kolmannes matalasti koulutetuista ja neljännes korkeasti koulutetuista uskoo, ettei todennäköisesti jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka. 75 vuotta täyttäneistä miltei kaikki kokevat esteitä tai huolia sähköisten palveluiden käytöön liittyen.

Toisaalta 90% eteläsavolaisista vanhemmista kokee oman, lapsen ja perheen tulevaisuuden vaikuttavan hyvältä, ja noin puolet 20 vuotta täyttäneistä kokee elämäntaustansa hyväksi. Valtaosa ikääntyneistä kokee päivittäisen elämänsä turvalliseksi, vaikka liki puolet 75 vuotta täyttäneistä asuu yksin. Myös koko maakunnan väestön kokema turvallisuuden tunne on parantunut.

Etelä-Savossa on mahdollista asua ja viettää vapaa-aikaa hyvin, vastuullisesti, edullisesti ja lähellä luontoa. Asuinympäristön viihtyisyys, esteettisyys ja turvallisuus luovat veto- ja pitovoimaa. Turvalliset ja terveet tilat asua, koulutusta, tehdä työtä ja viettää vapaa-aikaa mahdollistavat hyvän elämäntaustan. Toisaalta erityisesti nuoret ja ikääntyneet kokevat liikenneyhteyksien puutteen haasteena.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Etelä-Savon maakuntastrategiassa tavoitteena on yhteisöllisyyden lisääntyminen mm. järjestötoiminnan vahvistamisen sekä nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisen

kautta. Asukkaiden osallisuus eli vaikutusmahdollisuudet oman asuinympäristönsä asioihin lisäävät myös turvallisuutta.

Etelä-Savon maakuntaliiton koordinoimana työryhmänä toimii maakunnallinen YhES-järjestöneuvottelukunta, joka tukee aluekehittämistyötä ja on tiiviissä vuoropuhelussa hyvinvointialueen sekä kuntien kanssa.

Jokainen nuori on Etelä-Savolle erityisen tärkeä. Ns. NEET-nuoria (Not in Employment, Education or Training) on Etelä-Savossa enemmän kuin koko maan tasolla keskimäärin. Alueellista hyvinvointikertomusta laadittaessa on havaittu, että huolenaiheita nuorilla tuottavat mielen hyvinvoinnin haasteet, liian vähäinen liikkuminen ja ylipaino. Toisaalta nuoret saavat hyvinvointiinsa tukea opiskelu- ja harrastusmahdollisuuksista ja opettajilta paremmin kuin kokomaassa keskimäärin.

Nuorisovaltuustotoiminta myös maakunnallisella tasolla lisää nuorten vaikuttamismahdollisuuksia, toiminta on vakiintunut hyvinvointialueen toiminnan osaksi ja lisäksi muut aluekehittämisen organisaatiot käyvät nuorten kanssa vuoropuhelua.

Tuloerot
(Gini-kerroin)

Koko maa 28,6%
Lähde: Sotkanet.fi/THL 2024

Terveytensä
keskitasoisiksi tai
sitä huonommaksi
tuntevien osuus

Koko maa 37,4%
Lähde: Sotkanet.fi/THL 2024

Kulttuuri, taide ja luovat alat

Kulttuurin, taiteen ja luovien alojen vahvistaminen on yksi keskeisimpiä hyvinvoinnin edellytyksiä. Eteläsavolaiset kunnat tuottavat kulttuurin peruspalveluja vaihtelevin resurssein. Kirjaston, vapaan sivistystyön ja taiteen peruspalvelujen palveluja on tarjolla jokaisessa kunnassa, ja isoimmista kaupungeista löytyvät teatteri, orkesteri ja taidemuseo. Eteläsavolaisten kulttuurista osallisuutta ja kulttuurihyvinvointia edistäviä toimintamalleja ylläpidetään ja kehitetään kuntien, hyvinvointialueen, kolmannen sektorin ja taiteen ammattilaisten yhteistyössä. Sosiaaliset ja taloudelliset haasteet sekä heikot liikenneyhteydet hankaloittavat kuitenkin harrastuksiin ja tapahtumiin osallistumista ja kulttuuripalveluiden saatavuutta.

Etelä-Savo on tapahtumien maakunta, jossa kaunis järviluonto tarjoaa ainutlaatuiset puitteet konserteille, festivaaleille ja urheilutapahtumille. Kesä on erittäin vireää sesonkia niin suurten tapahtumien kuten Savonlinnan oopperajuhlien, myös pienempien, paikallisten yhdistysten ja vapaaehtoisten voimin toteutet-

tujen tapahtumien järjestämisessä. Kulttuurialan taloudellinen merkitys maakunnassa on vuositasolla yli 100 miljoonaa euroa (noin 800 henkilötyövuotta). Luovaa taloutta ei kuitenkaan vielä ole selkeästi tunnistettu maakunnassa omaksi toimialakseen, ja luovilta aloilta olisi ammennettavissa enemmän ideoita ja osaamista muiden toimialojen rikastamiseksi.

Itäsuomalaisessa yhteistyössä ja alueellisesti hankkeilla on vahvistettu itäisen Suomen kulttuuriverkostoja ja toimeenpantu Etelä-Savon kulttuuristrategiassa 2022–2025 määriteltyjä tavoitteita kuten vahvistettu kulttuurista osallisuutta, lisätty taiteilijoiden työllistymismahdollisuuksia ja luotu alan yhteistyörakenteita.

Vuodesta 2025 Etelä-Savossa on toiminut maakunnallinen kulttuurin ja luovien alojen työryhmä, joka edistää alueen kulttuurin, taiteen ja luovien alojen toimintamahdollisuuksia, yhteistyötä ja viestintää.

Maine ja tunnettuus

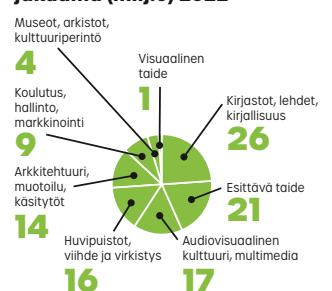
Vuonna 2024 Sydän Saimaalla - Etelä-Savon maakunnan maine ja tunnettuus -hankkeessa

toteutetun maakunnan maine- ja tunnettuustutkimuksen mukaan Etelä-Savossa lumoavat erityisesti ainutlaatuinen järviluonto, ihmiset, ilmiöpiiri, kulttuuritarjonta sekä vapaa-aajan harrastusmahdollisuudet. Etelä-Savon menestys ja hyvinvointi nyt ja tulevaisuudessa rakentuvat vahvan yhdessä tekemisen sekä yhtenäisen viestinnän varaan.

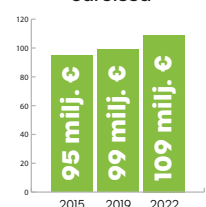
Väestökehitys

Etelä-Savon väkiluku 1.1.2025 oli 129 376 henkilöä. Väki on vähentynyt maakunnassa viimeiset kolmekymmentä vuotta. Viime vuosina muuttoliike, erityisesti maahanmuutto on ollut väestökehityksen positiivinen indikaattori. Tilastokeskuksen uusimman väestöennusteen mukaan maakunnan väkiluku jatkaa laskuaan aina vuoteen 2045 saakka. Ennuste osoittaa, että tuolloin Etelä-Savossa olisi 112 880 asukasta ja väestöllinen huoltosuhde erityisen korkea. Ennusteen mukaan myös muu Suomi seuraisi ikääntymistrendissä perässä siten, että vuonna 2070 yli 65-vuotiaiden osuus koko maan väestöstä hipoi liki kolmannesta. Nykyisen tasaisen nettomaahanmuuton ansiosta koko maan väestötrendi olisi kuitenkin kasvava painottuen nykyisiin kasvukeskuksiin. Konsultointiyritys MDI/FCC:n vuonna 2024 julkaisemien vaihtoehtoisten skenaarioiden mukaan voimakkaan maahanmuuton ei käänän laskevaa väestökehitystä kasvavaksi tulevaisuudessa.

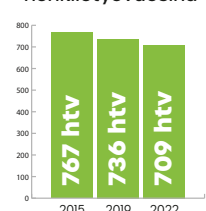
Kulttuurialojen tuotos- jakauma (milj.€) 2022

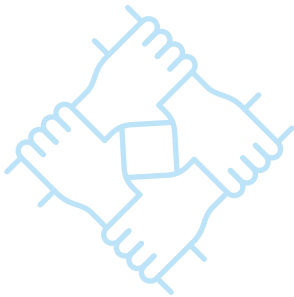
Tuotos miljoonissa euroissa

Työllisyys henkilötyövuosina

VÄESTÖRAKENTEEN MUUTOS ja ÄLYKÄS SOPEUTUMINEN

Supistuvalla ja ikääntyvällä väestönkehityksellä on vaikutusta siihen, miten julkiset ja yksityiset palvelut maakunnassa toimivat. Hyvä elämä (elämänlaatu, osallisuus, turvallisuus, toimeliaisuus, verkostot) on kuitenkin mahdollinen tavoite myös väestöltään supistuvalla alueella, mikäli muutoksen seurauksia hallitaan ja kasvua tavoitellaan keskittyen niihin osa-alueisiin, joissa kasvulle on realistisia mahdollisuuksia.

Älykäs sopeutuminen on uudenlainen näkökulma kehitykseen, jossa elämänlaatua voidaan ylläpitää väestön supistumisesta huolimatta. Älykkäässä sopeutumisessa kyse on supistuvan muutostrendin seurausten hallitsemisesta siten, että tulevaisuuden kehityskuluihin mukautetaan proaktiivisilla toimenpiteillä. Mukautumista voidaan toteuttaa esimerkiksi luomalla osallistumisen mahdollisuuksia, kehittämällä digitaalisia ja joustavia palveluratkaisuja, muuttamalla tilojen ja rakennusten käyttötarkoituksia sekä edistämällä monipaikkaisuuden mahdollisuuksia. Myös ekosysteempipalveluiden ja yhteisöllisyyden edistämällä aluetta voidaan auttaa

sopeutumaan tulevaisuuden olosuhteisiin.

Älykäs sopeutuminen poikkeaa merkittävästi vallinneesta kasvua korostavasta ajattelutavasta, jossa kasvu nähdään ensisijaisena ratkaisuna demografiseen ja taloudelliseen supistumiseen. Älykkäässä sopeutumisessa kehitystä tarkastellaan puolestaan erityisesti koetun hyvinvoinnin ja elämänlaadun näkökulmista. Supistuville alueille olisi tärkeää siirtyä kasvun priorisoinnista enemmän kohti hyvinvoinnin ja elämänlaadun parantamista, sillä toiveet kasvusta eivät usein ole demografisten realiteettien tukemia. Etelä-Savon ollessa tällä hetkellä Suomen maakunnista väestön kannalta voimakkaimmin supistuva, tulee älykkään sopeutuminen mahdollisuuksia pohtia uutena lähestymistapana maakunnan kehittämiseen.

Kesällä 2025 Etelä-Savon maakuntaliitossa selvitettiin älykkään sopeutuminen tilannekuvaa aiheeseen liittyvän työpajan ja kuntien viranhaltijoille suunnatun kyselyn avulla. Kerätyn aineiston perusteella älykäs sopeutuminen nähdään mahdollisena lähtökohtana alueen kehittämiseksi. Älykkään sopeutuminen

ajattelutavan sekä kuntien tavoitteiden ja intressien välillä ei nähdä merkittäviä ristiriitoja. Myös monipaikkaisuuden mahdollisuudet sekä ikäihmisten nähdään mahdollisena voimavarana. Mahdollisia esteitä uudelle ajattelutavalle saattavat kuitenkin aiheuttaa vaihtelevat näkemykset kasvun ensisijaisuudesta supistuvan väestönkehityksen ratkaisuna, kyvyttömyys uusien ja innovatiivisten ratkaisujen luontiin, toimijoiden kyky poisoppia vanhoista toimintatavoista sekä osaamisen turvaaminen supistumisesta huolimatta.

Aineiston perusteella kunnissa toteutetaan moneen aihealueeseen liittyen konkreettisia toimenpiteitä väestön vähenemisen ja ikääntymisen sopeutumiseen varautumiseksi muun muassa seuraavilla tavoilla: Palveluiden kannalta etenkin kouluverkkoja käytetään sopeuttamisen kohteena, koulutuksen ja osaamisen saralla tehdään verkostoyhteistyötä, digitaalisia hyödynnetään etenkin sähköisten palveluiden avulla, rakennusten käyttötarpeita on muutettu ja alueen mielikuvaa on parannettu markkinoinnin ja viestinnän avulla. Näistä sopeutumiseen pyrkivistä toimenpi-

teistä erityisesti digitalisaatiota ja paikkariippumattomuutta kehittävät toimenpiteet edesauttavat myös älykkään sopeutuminen mukaista kehityskulkua. Myös rakennuksien ja maankäytön sekä koulutuksen ja osaamisen osalta toteutetuista toimenpiteistä on löydetävissä näitä piirteitä. Yksittäiset älykkään sopeutuminen mukaiset toimenpiteet luovat hyvän pohjan älykkään sopeutuminen vakiinnuttamiselle kokonaisvaltaisemmin osaksi maakunnan ja kuntien toimintaa. On tärkeää, että jatkossa yksittäistä sopeutumistoimenpiteistä saadaan muodostettua koko maakunnan jakama yhteinen pyrkimys tulevaisuuden väestörakenteeseen sopeutumiseen, ilman että elämänlaatu pääsee laskemaan.

Yksittäisten toimenpiteiden lisäksi Etelä-Savossa on ollut käynnissä kaksi älykästä sopeutumista tukevaa hanketta. Maakunnan sosiaalista kestävyyttä ja älykästä sopeutumista on pyritty edistämään CASPER-hankkeessa kehittämällä uusia käytäntöjä vahvistaa kansalaisten ja yhteisöjen aktiivista osallistumista (yhteistyössä kuntien kanssa). Vaikka väestö vähenee, alue voi menestyä

monilla elämänlaadun ja hyvinvoinnin mittareilla. Se tekee kunnista houkuttavia ihmisille jäädä tai jopa palata – voimme säilyttää ja vaalia alueemme elinvoimaisuutta, erityispiirteitä ja kulttuuriperintöä. Etelä-Savon ELY-keskuksen toteuttamassa, jo päättyneessä Jurakausi-hankkeessa puolestaan luotiin toimintamalli, jonka keinoin voidaan löytää uusia käyttötarkoituksia vajakäyttöisille tai tyhjiille jääneille julkisille rakennuksille.

Älykkään sopeutuminen osalta keskeisin toimenpide Etelä-Savossa vuosina 2026–2029 on ajattelutavan juurruttaminen toimijakentälle (viranhaltijat, luottamushenkilöt, asukkaat sekä muut toimijat). Juurruttamisen asema on tässä vaiheessa ensisijainen, sillä älykkään sopeutuminen vakiinnuttaminen vaihtoehtoisena suunnitteluparadigmaana kasvulle edellyttää tietoisuuden lisäämistä. Juurruttamista voidaan edistää esimerkiksi herättämällä tietoisuutta älykkään sopeutuksen sisällöistä ja väestönennusteista, kasvattamalla optimistisuutta kasvusta riippumattomista kehityskuluista sekä aloittamalla keskustelua älykkään sopeutuminen soveltuvuudesta maakunnassa.

